

Kostas Bezos (1905-1943)

En tidig grekisk multimediamästare – rebetiko-artist,
hawaiiitarrist, journalist, revykonstnär och politisk
skämttecknare

1905, samma år som "rebetikons patriark" Markos Vamvakaris (1905-1972) föddes i fattigdom på ön Syros, föddes en annan grekisk musiker - Konstantinos "Kostas" Bezos - i en liten stad nära Korinth. Till skillnad från Vamvakaris¹, som hyllats oavbrutet ända sedan han inledde sin karriär under tidigt 30-tal, skulle det dröja över ett halvsekel efter Bezos död 1943 innan han blev "återupptäckt", och äntligen erkänd för sina musikaliska och konstnärliga gärningar.



FOTOGRAFI: FÖRFATTAREN, GENOM KALLIRI-FAMILJEN

Bez, som föddes i en övre medelklassmiljö, sägs tidigt ha visat sin intelligenta, kreativa, men oregelliga läggning. Efter gymnasiet flyttade han till Athen för att studera konst, men han hoppade snart av studierna för att under resten av sitt korta liv ägna sig åt musik, journalism (både skrivande och skämttecknande) och revyer. Han drabbades av tuberkulos 1938, och fortsatte arbeta åtminstone fram till ett par år före sin alltför tidiga död i februari 1943, mitt under axelmakternas brutala ockupation. Bezos gifte sig aldrig och lämnade inga efterkommande; vi har få detaljer om hans liv och tidigare musikaliska utveckling. Förutom de cirka hundratrettio 78-varvs skivsidor som han spelade in mellan åren 1929-1940, har hans historia fått

plockas ihop utifrån hans publicerade alster som journalist och skämttecknare, samt via bevarade foton, tidningsartiklar och dödsrunor. Det framskymtar en bild av en mångfacetterad men ytterst bohemisk talang, som började som scenograf redan 1928, men som redan 1929 spelade in, vad som antagligen var den första skivan med hawaiiitarr att spelas in i Grekland!

Så varför skriver jag om Bezos? Jo – därför att, förutom sina journalistiska alster, sina skämtteckningar och sina deltaganden i revyer och ett par spelfilmer, lämnade Bezos efter sig en unik musikalisk skatt som började fascinera mig för över fyrtio år sedan, alltså långt innan jag (eller några andra rebetikonördar) visste vem det var som hade spelat in tolv

¹ Namnet är Βαμβάκης, d.v.s. Vamvakaris, och inte Vamvarakis, en felstavning som tyvärr förekommer genomgående i en artikel om rebetiko i årets majutgåva av Hellenika.

märkliga skivsidor i maj 1930 och maj 1931. På 1970-talet, när jag själv började lära mig spela rebetiko bouzouki hos veteranen Stelios Keromitis (1903-1979), började man i Grekland ge ut en stor mängd LP-skivor innehållande överföringar från 78-varvsskivor inspelade under seklets första hälft, företrädesvis med musik som då kategoriserades som rebetika. Bland dessa dök det upp en handfull låtar som stack ut. Det vi inte visste då, var att dessa var de allra första som spelats in i Grekland med lokal Pireuskaraktär (snarare än i den rikligt inspelade Mindre Asien stilen), och som dessutom ackompanjerades enbart med gitarr, innan en bouzouki ens hade släppts in i en grekisk inspelningsstudio. Men – ingen visste vem som dolde sig bakom artistnamnen A. Kostis (1930), och K. Kostis (1931). Så vitt man förstod då var det bara i USA som det spelats in 78-varvare med grekiska sångare som ackompanjerade sig själva med fingerspelad gitarr, med låtar av rebetiko karaktär. Och man kände bara till två sådana. Den ene, på ön Amorgos födde Georgios Katsaros (1888-1997 - ja det är korrekta årtal!), hade en karriär som sträckte sig från runt 1920 fram till sin död. Han kände inte alls igen rösten på Kostislåtarna när han intervjuades. Den andre, Gust Dussas (1897-1949) var inte längre anträffbar för att frågas när det blev aktuellt. Längre antog man att Kostis var en till USA på 1800-talet utvandrad äldre tuffing! 1996 var året då granskning av studiodokumentation i brittiska och amerikanska skivförlagsarkiv äntligen kunde avslöja att "Kostis" var ett pseudonym för Kostas Bezos, en musiker som redan börjat framträda under sitt riktiga namn i helt andra musikaliska sammanhang, som hawaiiigitarriist, kompositör, satirisk och komisk textförfattare, sångare, och orkesterledare för sitt band "Ta Aspra Poulia" (De vita fåglarna). Trots att det på skivetiketterna sanningsenligt stod "Recorded in Athens", blev det nu även klart att skivorna utgjorde ett "beställningsjobb" ämnat för den grekameri-

FOTOGRAFI: FÖRFATTAREN



kanska marknaden. Skivorna såldes aldrig i Grekland då.

På dessa tolv skivsidor finns tio sånger och två instrumentala låtar. Det var framförallt fyra av sångerna från 1930-sessionen som blev upptäckta på 1970-talet. På ytan lät de verkligen som äkta tuffa rebetiko sånger, med texter som handlade om för rebetiko typiska teman som fängelse, våld, haschrökning, fattigdom, samt om en förödande stadsbrand. Melodiken och rytmiken lät verkligen ursprunglig; två av låtarna använde en viss säregen *dromos* (skala eller modus) som heter Sabah (σαμπάχ) och som är framförallt välkänd i musi-

ken från Mindre Asien. Den suggestiva sångrösten lät verkligen som om den tillhörde en tuff äldre rebetis, snarare än en 25-årig medelklassbohem. Texterna var delvis hopsatta från "traditionella anonyma" (på grekiska *αδέσποτα*) versrader, men samtidigt var sångerna uppenbart noggrant konstruerade på ett sätt som väcker misstan-
ken om att det egentligen var frågan om ett slags karikatyrer – dock oerhört raffinerade och trovärdiga sådana. Även om de inte verkar ironiskt tänkta, så påminner de mig om vissa sånger som komponerades för Athens revyscener på 1920-talet, där man gestaltade rebetikon som något främmande att fascinerar av och att skratta åt utifrån, från medel- och överklass håll – ett slags "orientalism" om man så vill. Hur som helst, fast de var helt okända i Grekland fram till mitten av 1970-talet, slank dessa låtar in i vad som blivit låtkanon för rebetikons "revival" 20 år innan vi visste deras bakgrund!

De två instrumentala låtarna är om möjligt ännu mera unika. De saknar helt motstycke i den grekiska musiken, och vittnar om en musiker som är välförankrad i grekisk musikalisk tradition men samtidigt kapabel att tänka långt "utanför lådan". Av en tidningsartikel som beskriver Bezos beteende på en taverna, kan man misstänka att de liknar sådant som han kunde höras improviserande fritt, sittandes informellt med ett glas vin vid ett bord, snarare än på scenen. En viktig detalj – till skillnad från andra samtida grekiska musiker i Grekland, använde "Kostis" gitarrstämmningar som nuförtiden kallas "öppna stämningar" – där gitarren är stämd i ett ackord – vilket nog kan förklaras med att som hawaiiigitarriist var Bezos redan van vid just sådana stämningar. Den hawaiiiska gitarren var instrumentet som kom att utgöra en av kärnorna i hans fortsatta musikaliska gärning – men mera om detta i en kommande artikel.

Den som blir intresserad av att höra Kostis kan lyssna här:

<https://olvidorecords.bandcamp.com/album/the-jails-a-fine-school>

och här kan den intresserade även lyssna på den hawaiiiska aspekten av Bezos verk:

<https://olvidorecords.bandcamp.com/album/kostas-bezos-and-the-white-birds>

TONY KLEIN

Psykiater, psykoterapeut, musiker, musikforskare



FOTOGRAFI: FÖRFATTAREN, GENOM KALLIRI-FAMILJEN

² Som författare till denna artikel vill jag i all ödmjukhet nämna att jag själv har medverkat på ideell basis till dessa två skivutgåvor, där jag bland annat skrivit omfattande texthäften till båda skivorna, som innehåller betydligt mera detaljerade berättelser än som ryms i en kortare artikel av detta slag.